

**ICHKI ISHLAR ORGANLARI TEZKOR BO‘LINMALARI TOMONIDAN
BOSQINCHILIK JINOYATINI OLDINI OLISHDA O‘TKAZILADIGAN
TEZKOR-QIDIRUV TADBIRLARI**

Masharipov Tohir

O‘zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi Tezkor-qidiruv faoliyati

kafedrası katta o‘qituvchisi

To‘xtasinov Bilol O‘tkir o‘g‘li

O‘zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi 3-kurs kursanti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20648067>

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada ichki ishlar organlari tezkor bo‘linmalari tomonidan eng og‘ir va xavfli jinoyatlardan biri hisoblangan bosqinchilik jinoyatini barvaqt oldini olishda amalga oshiriladigan tezkor-qidiruv tadbirlarining (TQT) tashkiliy, huquqiy va taktik xususiyatlari kompleks tahlil qilingan. Bosqinchilikka tayyorgarlik ko‘rish bosqichining kriminologik belgilari, jinoiy guruhlarini shakllantirish, qurol izlash va obyektni o‘rganish jarayonlarida jinoyatchilarni fosh etish metodikasi yoritilgan. Maqolada an‘anaviy agenturaviy-tezkor faoliyat bilan bir qatorda, zamonaviy "High-tech policing" usullari, ochiq manbalar razvedkasi (OSINT), "E-Ma‘muriy ish" tizimidan xavf guruhlarini monitoring qilishda foydalanish imkoniyatlari ochib berilgan. AQSh, Buyuk Britaniya, Germaniya va Janubiy Koreya davlatlarining preventiv politsiya amaliyoti qiyosiy o‘rganilib, milliy tezkor-qidiruv qonunchiligini takomillashtirish hamda sohadagi ilmiy tadqiqotlarni OJS va SCOP.UZ kabi xalqaro va milliy ilmiy platformalarda indeksatsiya qilish yuzasidan aniq ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: bosqinchilik, jinoyatni oldini olish, tezkor-qidiruv tadbirlari, maxfiy hamkorlik, tezkor kuzatuv, jamoat xavfsizligi, High-tech policing, E-Ma‘muriy ish, xorij tajribasi.

Аннотация: В данной научной статье проводится комплексный анализ организационных, правовых и тактических особенностей оперативно-розыскных мероприятий (ОРМ), осуществляемых оперативными подразделениями органов внутренних дел в целях раннего предупреждения одного из самых тяжких и опасных преступлений – разбоя. Освещены криминологические признаки стадии приготовления к разбою, методика выявления преступников в процессе формирования преступных групп, поиска оружия и изучения объекта. В статье наряду с традиционной агентурно-оперативной деятельностью раскрыты возможности использования современных методов «High-tech policing», разведки по открытым источникам (OSINT) и системы «Е-Административное дело» для мониторинга групп риска. Изучена превентивная полицейская практика США, Великобритании, Германии и Южной Кореи, разработаны конкретные научно-практические предложения по совершенствованию национального оперативно-розыскного законодательства и индексации научных исследований в данной сфере на международных и национальных научных платформах, таких как OJS и SCOP.UZ.

Ключевые слова: разбой, предупреждение преступлений, оперативно-розыскные мероприятия, негласное сотрудничество, оперативное наблюдение, общественная безопасность, High-tech policing, Е-Административное дело, зарубежный опыт.

Abstract: This scientific article provides a comprehensive analysis of the organizational, legal, and tactical features of operational-search measures (OSM) carried out by operational units of internal affairs bodies to early prevent one of the most serious and dangerous crimes – robbery. The criminological signs of the preparation stage for robbery, the methodology for identifying criminals during the formation of criminal groups, searching for weapons, and studying the target object are highlighted. Along with traditional covert operational activities, the article reveals the

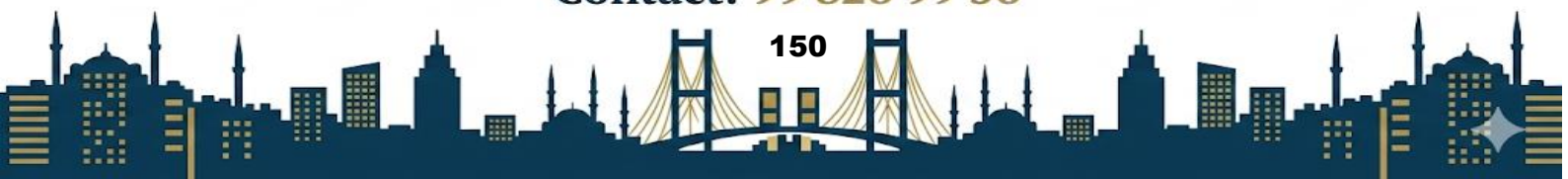
possibilities of using modern "High-tech policing" methods, open-source intelligence (OSINT), and the "E-Administrative Case" system for monitoring risk groups. The preventive police practice of the USA, the UK, Germany, and South Korea was comparatively studied, and specific scientific and practical proposals were developed for improving national operational-search legislation and indexing scientific research in this field on international and national scientific platforms such as OJS and SCOP.UZ.

Keywords: robbery, crime prevention, operational-search measures, covert collaboration, operational observation, public safety, High-tech policing, E-Administrative Case, foreign experience.

Zamonaviy huquq-tartibot va jamoat xavfsizligi konsepsiyasi jinoyat oqibatlari bilan kurashish (ya'ni sodir bo'lgan jinoyatni fosh etish va jazolash)dan ko'ra, uning barvaqt oldini olishga qaratilgan preventiv (oldini oluvchi) tizimga o'tishni taqozo etadi. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 164-moddasida nazarda tutilgan bosqinchilik jinoyati — o'zganing mol-mulkini talon-toroj qilish maqsadida hayot va sog'liq uchun xavfli bo'lgan zo'rlik ishlatib yoki shunday zo'rlik ishlatish bilan qo'rqitib qilingan hujum bo'lib, u inson hayoti, ruhiyati va jamiyat osoyishtaligiga eng og'ir zarba beruvchi qilmishdir.

Bosqinchilikni oldini olish bevosita tezkor-qidiruv bo'linmalari xodimlari tomonidan olib boriladigan murakkab, yashirin va intellektual jarayondir. Bosqinchilik to'satdan (affekt holatida) emas, balki aksariyat hollarda oldindan puxta o'ylangan, tayyorgarlik ko'rilgan va uyushgan guruhlar tomonidan sodir etiladi. Bu esa o'z navbatida tezkor xodimlarga jinoyatni g'oya qilingan yoki tayyorgarlik ko'rilayotgan bosqichidayoq aniqlash va qat'iy chora ko'rish uchun katta yuridik imkoniyat va taktik maydon yaratib beradi.

Tezkor-qidiruv amaliyotida jinoyatning oldini olish shaxs yoki guruh jinoyatga tayyorgarlik ko'rayotganligini ko'rsatuvchi ma'lum signallarni (belgilarni) yashirin

tarzda ilg'ab olishdan boshlanadi. Bosqinchilikka tayyorgarlik ko'rish asosan quyidagi kriminogen xatti-harakatlarda namoyon bo'ladi:

- **Obyektni o'rganish (Razvedka):** Jinoiy guruh mo'ljalga olingan obyekt (yirik tadbirkorning xonadoni, lombard, valyuta ayirboshlash shoxobchasi yoki qimmatbaho yuk tashuvchi transport) atrofida muntazam ravishda kuzatuv olib boradi. Ularning qorovul almashish vaqtini, hududdagi kameralar joylashuvini, signalizatsiya tizimlarini hamda qurbonning harakatlanish grafigini o'rganishi tezkor apparat e'tiboriga tushishi lozim.

- **Qurol va vositalar qidirish:** Bosqinchilik asosan o'qotar yoki sovuq qurol (pichoq, kastet, bitasi bor dubinka) hamda o'ziga xos niqob, qo'lqop va qochish uchun foydalaniladigan avtomobil bilan sodir etiladi. Jinoiy unsurlarning "qora bozor"dan noqonuniy qurol izlashi yoki o'g'irlangan davlat raqamli avtomobillarga qiziqishi jinoyat tayyorlanayotganining eng yirik xabarchisidir.

- **Guruhni shakllantirish va ma'lumot yig'ish:** Kriminogen elementlar o'rtasida muayyan moliyaviy muassasa yoxud badavlat shaxsning daromadlari haqida axborot (navodka) yig'ilishi jinoyatning tayyorgarlik bosqichidan dalolat beradi.

"Tezkor-qidiruv faoliyati to'g'risida"gi Qonunga muvofiq, tayyorlanayotgan og'ir jinoyatlarning oldini olishda quyidagi TQTlar kompleks ravishda, yuqori konspiratsiya (maxfiylik) sharoitida o'tkaziladi:

Maxfiy hamkorlik qilish (Agentura): Bu bosqinchilikning oldini olishdagi eng asosiy va samaradli tadbirdir. Kriminogen muhitda faoliyat yurituvchi yoki sudlanganlar bilan yaqin aloqada bo'lgan maxfiy hamkorlar orqali tezkor xodim ma'lum bir guruhning qurolli hujum tayyorlayotganligi to'g'risida oldindan ma'lumot oladi. Ma'lumot asosida butun guruhning niyati, a'zolari va rejaları to'liq nazorat ostiga olinadi.

Tezkor kiritish (Operativnoye vnedreniye): Agar jinoiy guruh o'ta xavfli va yopiq bo'lsa, maxsus tayyorgarlikdan o'tgan tezkor xodim afsona (yolg'on shaxsiyat)

ostida guruh ichiga kiritiladi. U ishonchga kirib, bosqinchilik rejalari haqida markazga ma'lumot uzatib turadi hamda jinoyat sodir etilishi rejalashtirilgan kuni guruhni "sotib beradi", natijada maxsus guruh (Spetsnaz) tomonidan bosqinchilar harakatni boshlashidan oldin qo'lga olinadi.

Nazorat ostida xarid qilish va yetkazib berish: Yuqorida aytilganidek, bosqinchilikka tayyorgarlik o'qotar qurol yoki moslamalar qidirishdan boshlanadi. Agar tezkor organga biror shaxs qurol sotib olmoqchiligi xabar qilinsa, tezkor xodim qurol sotuvchi qiyofasida u bilan uchrashadi. Qurol (yoki uning mul'yaji) sotilayotgan vaqtda shaxs jinoyatga tayyorgarlik ko'rish (JK 25, 164-moddalari) faktida dalillar bilan ushlanadi.

Tezkor kuzatuv (Tashqi kuzatuv): Shubhali shaxslar yoki guruhlarining harakatlari, ularning kimlar bilan uchrashayotganligi va qaysi hududlarda uzoq vaqt kuzatuv olib borayotganini aniqlash maqsadida texnik vositalar yordamida uzoq muddatli yashirin kuzatuv olib boriladi.

Raqamli asrda jinoyatchilar ijtimoiy tarmoqlar va yopiq messengerlar orqali aloqa qiladi. Shu bois tezkor bo'linmalar jinoyatning oldini olishda an'anaviy operativ-qidiruv vositalaridan "High-tech policing" dasturlariga faol o'tmoqda:

- **Kiber-razvedka (OSINT):** Ijtimoiy tarmoqlarda ochiq (yoki yashirin) guruhlarda "daromadli ish bor", "tavakkal qiladigan yigitlar kerak" qabilidagi e'lonlarni tahlil qilish, jinoiy jargonlar va emojilar (qurol, pul tasvirlari) orqali muloqot qilayotgan shaxslarning geolokatsiyasi hamda IP-manzillarini aniqlash orqali jinoiy to'dalar shakllanishining oldi olinadi.

- **Predictive Policing (Bashoratli politsiya tahlili):** So'nggi yillardagi tahlillar asosida sun'iy intellekt qaysi turdagi savdo nuqtalari, ko'chalar yoxud valyutachilar guruhiga nisbatan xavf yuqoriligini hisoblab beradi. Tezkor bo'linmalar aynan ushbu potensial qurbonlar atrofida xavfsizlik choralari va yashirin pistirmalarni (zasada) tashkil etadi.

- **"E-Ma'muriy ish" va profilaktik nazorat bazalari:** Xavfli retsdivistlar, jazoni o'tab chiqqan shaxslarning harakat trayektoriyasini doimiy monitoring qilish. Tezkor xodim planshetidagi "E-Probatsiya" va "E-Ma'muriy ish" tizimi orqali nazoratdagi shaxsning doimiy uchrashadigan hamtovoqlarini, uning moddiy ahvolini va ijtimoiy portretini to'liq ko'ra oladi, bu esa potensial jinoyatchini oldindan aniqlashga xizmat qiladi.

Ba'zan tezkor bo'linmalar qandaydir guruh atrofida kriminogen holat shakllanayotganini bilsa-da, jinoyat ishi qo'zg'atish uchun yetarli dalilga ega bo'lmaydi. Bunday holda eng to'g'ri taktik qaror — jinoyat g'oyasini barbod qilish, ya'ni ularni bu niyatdan "cho'chitib qo'yish"dir.

Buning uchun tezkor xodimlar mo'ljaldagi obyekt atrofida atayin ochiq ko'rinadigan politsiya kiyimlarida patrul xizmatini tashkil qiladi, u yerda qo'shimcha kameralar o'rnatiladi. Bosqinchilikka tayyorlanayotgan guruh vaziyat o'zgarganini va xavfsizlik kuchaytirilganini ko'rib, o'z rejalaridan voz kechishga majbur bo'ladi. Shuningdek, xavf guruhidagi shaxslar profilaktika inspektori va operativ vakil ishtirokida rasmiy ogohlantiruvchi suhbatlarga chaqirilib, ularning harakatlari davlat nazoratida ekanligi namoyishkorona tushuntiriladi.

Og'ir jinoyatlarni barvaqt oldini olish borasida xorijiy davlatlar (xorij tajribasi) politsiya faoliyatida samarali metodlar yo'lga qo'yilgan:

- **Amerika Qo'shma Shtatlari (AQSh):** FQB (FBI) tarkibida "Violent Crimes Task Force" (Zo'ravonlik jinoyatlariga qarshi maxsus guruhlar) ishlaydi. Ular banklar va yirik savdo majmualari bilan integratsiyalashgan. Jinoiy guruh obyekt atrofida razvedka qila boshlaganda, yashirin yuzni tanish tizimlari (Face Recognition) ularni avtomatik ravishda ilgari sudlanganlar bazasiga urib, politsiyaga ogohlantirish yuboradi. Natijada jinoyatchilar obyektga qurol bilan yaqinlashmasidanoq hudud bloklanadi.

- **Buyuk Britaniya (UK):** Britaniyada politsiya (NCA - National Crime Agency) bosqinchiliklarni oldini olish uchun "Kinetik ta'sir" (Kinetic Action) usulini qo'llaydi. Ular jinoyatchilar reja tuzayotgan bosqichida ularning o'qotar qurol sotib olish yoxud xavfsiz uylarga (safe houses) joylashish kanallarini to'sib, bosqinchilik zanjirini moliyaviy va logistik tomondan bo'g'ib qo'yadi.

- **Germaniya:** Germaniya Federal politsiyasi "Gefährderansprache" deb nomlanuvchi taktikani yuksak darajada o'zlashtirgan. Ya'ni, politsiya potensial bosqinchi yo'lini to'sib, unga to'g'ridan-to'g'ri: "Sening niyatlaring bizga ma'lum, garving atrofida xodimlarimiz yashirin kuzatuv olib bormoqda, agar shu ishingni qilsang, muqarrar qo'lga tushasan" deb rasman psixologik hujum uyushtiradi. Bu jinoyatning 80% hollarda to'xtatilishiga kafolat beradi.

- **Janubiy Koreya:** Janubiy Koreyada bosqinchilik sodir etish deyarli imkonsiz, chunki ularning "Smart City" konsepsiyasi har bir qorong'u ko'cha, bankomat va zargarlik do'konlarini intellektual ovoz va harakat datchiklari bilan jihozlagan. Agar guruh shubhali tezlikda mashinada kelib tushsa yoki yuziga niqob taqib harakatlansa, sun'iy intellekt g'ayritabiiy harakatni qayd etadi va voqea joyiga patrul guruhini (jinoyat boshlanmasdan) soniyalar ichida yetib kelishini ta'minlaydi.

Tahlillar shuni isbotlaydiki, bosqinchilikni oldini olish faqatgina operativ jasorat bilan emas, balki chuqur intellektual, raqamli va ma'lumotlarga asoslangan "Smart Policing" usullari orqali amalga oshiriladi. Sohaga oid faoliyatni takomillashtirish yuzasidan quyidagi ilmiy-amaliy takliflar ilgari suriladi:

Birinchidan, Ichki ishlar vazirligi Tezkor-qidiruv departamenti qoshida "Predictive Analysis" (Bashoratli tahlil) elektron tizimini joriy etish. Ushbu tizim so'nggi yillardagi barcha bosqinchilik jinoyatlarining geolokatsiyasi, vaqti, qurbonlarning moliyaviy ahvoli va sharoitlarini tahlil qilib, hududlar bo'ylab qizil xavf nuqtalarini aniqlab berishi va tezkor guruhlar aynan o'sha nuqtalarga mo'ljallanishi zarur.

Ikkinchidan, Tezkor xodimlar amaliyotiga kiber-muhitdagi yopiq chatlar, "Darknet" va messenjerlarni monitoring qilish uchun avtomatlashtirilgan sun'iy intellekt botlarini keng joriy etish. O'qotar qurol sotib olish yoki shubhali "katta pul topish" bo'yicha e'lonlar paydo bo'lganda algoritm zudlik bilan TQB navbatchilarini ogohlantirishi lozim.

Uchinchidan, "E-Ma'muriy ish", "E-Probatsiya" hamda II Oning barcha tezkor hisoblari ma'lumotlar bazalarini barcha profilaktika inspektorlari va operativ vakillar foydalanadigan xizmat planshetlari bilan yagona biometrik arxitektura to'liq sinxronlashtirish. Bu har qanday shubhali shaxsni yuzidan yoxud barmoq izidan tezkorlik bilan fosh etishga xizmat qiladi.

To'rtinchidan, ichki ishlar organlarining tezkor-qidiruv faoliyati nazariyasi, og'ir jinoyatlarni barvaqt oldini olish taktikasi, kiber-kriminalistika hamda jamoat xavfsizligiga oid sohaga mas'ul xodimlar, magistrlar va professor-o'qituvchilar tomonidan olib borilayotgan ilmiy izlanishlarni global fan muhitiga integratsiya qilish. IIV Akademiyasi tomonidan tayyorlangan, maxfiylik grifi olinib tashlangan uslubiy qollanmalar, yuridik spravkalar, kriminologik o'lchov materiallarini Open Journal Systems (OJS) tarmog'ida va Zenodo xalqaro ilmiy bazalarida ochiq e'lon qilish mexanizmini mustahkamlash. Shuningdek, ma'muriy huquq, tezkor faoliyat va profilaktika masalalariga bag'ishlangan respublika miqyosidagi amaliy konferensiya materiallarini **SCOP.UZ** (Scientific Conference Open Proceedings) kabi zamonaviy milliy ilmiy platformalarda indeksatsiya qilish va barcha ilmiy ishlarga DOI (Digital Object Identifier) raqamlarini biriktirish. Bu orqali O'zbekistonning huquqshunoslik va tezkor-qidiruv fani yutuqlarini jahon ilmiy maydoniga tanitishga to'liq erishiladi.

Xulosa o'rnida ta'kidlash kerakki, eng zo'r va samarali tezkor harakat — bu jamiyatga va insonga zarar yetmasidan avval qabih niyatning tomiriga bolta urishdir. Bosqinchilikdek o'ta og'ir jinoyatlarning oldi olinishi mamlakat fuqarolarining davlat

himoyasiga bo'lgan ishonchini eng yuksak darajaga ko'taruvchi beqiyos omil hisoblanadi.

REFERENCES:

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – Toshkent: "O'zbekiston", 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksi. [Elektron resurs] // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, <https://lex.uz>.
3. O'zbekiston Respublikasining "Tezkor-qidiruv faoliyati to'g'risida"gi Qonuni. 25.12.2012 yildagi O'RQ-344-son.
4. Xudoyberdiyev A.A. "Ma'muriy ishlarni yuritish kafolatlari va huquqni qo'llash amaliyoti". O'quv qo'llanma. – Toshkent: IIV Akademiyasi, 2024.
5. Qurbonov M. M. "Raqamlashtirish sharoitida jamoat xavfsizligini ta'minlashning o'ziga xos xususiyatlari va E-Ma'muriy ish tizimining ahamiyati" // O'zbekiston qonunchiligi tahlili jurnali. – Toshkent, 2024.
6. Federal Bureau of Investigation (FBI). "Violent Crimes and Robbery Prevention: Proactive Investigative Tactics". U.S. Department of Justice, Washington D.C., 2023.
7. College of Policing. "Intelligence-Led Policing and Robbery Disruption Strategies". HM Government, London, 2022.
8. Lee, H., & Kim, J. "Smart Policing and Predictive Crime Prevention in South Korea: Integrating Big Data in Law Enforcement". Asian Journal of Criminology, 2021.
9. Europol. "Organised Crime and Pre-emptive Interventions: A Guide to High-Tech Policing". The Hague, 2023.
10. Omelchenko, O. A. "Operativ-qidiruv faoliyatida jinoiy tajovuzlarning barvaqt profilaktikasi va maxfiy hamkorlik nazariyasi". Huquq va xavfsizlik jurnali, 2022.

